

vytipováno celkem 16 rukopisů, z nichž je třeba zmínit především nejstarší rukopis ze 14. století a mladší rukopisy s díly Turrecramata, Caraffy a mnohých jiných.

Dalších 14 rukopisů bylo nalezeno ve fondech knihovny Vallicelliani, kde je dle autora uloženo větší množství pozoruhodných listin. Případný průzkum ale ztěžuje nedostatečné množství dostupných tištěných katalogů. Rekatalogizace rukopisných katalogů probíhá pomalu. Jediným středověkým bohemikem je Kronika Martina Opavského, mimo dalších stojí za povšimnutí několik rukopisných opisů listin římských císařů a českých králů. Autor uvádí stručné informace také ke knihovně Casanatense včetně popisu jediného rukopisu z jejich fondů. Díky časové tísní se nepodařilo podniknout rozsáhlejší průzkum, který by si tato knihovna jistě vyžádala. Leč rukopis s díly Piccolominiho je v české literatuře dostatečně znám.

Publikace je doplněna o stručný rejstřík osobních jmen a zeměpisných názvů v českém jazyce a resumé v angličtině a italštině. Jisté zpestření přináší černobílé fotografie jednotlivých studoven a také z citovaných rukopisů. Jedinou slabinou knihy je malé ukotvení v současné „digitální“ éře, to je na druhou stranu vyváženo kvalitními popisy, dostatečnou pramennou i publikační základnou a zajímavými popisy jednotlivých dějin knihoven a fondu.

RENÁTA MODRÁKOVÁ

Oldřich z Etzenbachu: Vilém ze země Slovanů. Epos z konce přemyslovského věku, překlad, úvodní studie a komentáře Dana DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Praha, Argo 2015 (= Memoria medii aevi 22; Litteraria et poetica 1)

340 s., ISBN 978-80-257-1671-7

Dvorský epos Vilém ze země Slovanů (*Wilhelm von Wenden*), vydaný nyní poprvé v úplném českém překladu, představuje pozoruhodné dílo německojazyčné středověké literatury úzce spjaté s naším územím. Jeho autor Oldřich z Etzenbachu (Ulrich von Etzenbach) byl významným epickým básníkem působícím na královském dvoře posledních Přemyslovců. Práci na rozsáhlém dvorském eposu z okruhu antických látek o Alexandru Makedonském (*Alexander*) započal v sedmdesátých letech 13. století se zřetelnou vazbou na panování a prezentaci i legitimizaci

politických ambicí Přemysla Otakara II. Dílo čítající 28 tisíc veršů bylo ovšem dokončeno až za vlády Václava II. Z pozdějšího období, snad z poloviny devadesátých let 13. století, pochází nedokončený „Dodatek k Alexandreidě“ (*Alexander-Anhang*) o 2100 verších určený primárně pro šlechtické prostředí a věnovaný Boreši II. z Rýzmburka.

Mezi těmito dvěma díly, zřejmě na začátku devadesátých let 13. století, vytvořil Oldřich z Etzenbachu epos o slovanském knížeti Vilémovi v rozsahu 8358 veršů, oslavující četnými náznaky i explicitními zmínkami krále Václava II. a jeho manželku Gutu Habsburskou. Žánrové zařazení tohoto básnického textu není jednoduché, spojují se zde rysy dvorského románu (rytířské činy, dvorská – vzdálená – láska ústředních postav Viléma a jeho manželky Bene), dále rysy křesťanské legendy (pouť původně pohanského panovníka v přestrojení do Svaté země, dosažení křtu, obrana křesťanů v čele rytířských bojovníků, závěrečné pokřtění kněžny Bene, jejich rodičů i všech obyvatel Vilémových panství; dále opakované doklady mariánské úcty), přítomna je i didaktická rovina zahrnující jednak otázky ideální podoby vládnutí, jednak oblasti křesťanské věrouky; konečně nelze opominout primárně zábavní funkci četných motivů a linií děje (oddělené strastiplné osudy obou hlavních postav a jejich dětí po odloučení; hledání, nevědomá setkání až po závěrečné rozuzlení a shledání). V perspektivě kulturní historie a dějin mentalit představují cenný materiál autorova líčení dvorského prostředí, způsobů jednání, rituálů, výrazně akcentovaných dvorských slavností, turnajů apod. Pozornost zasluhují i prezentované ideální představy o vládě a rolích panovníka včetně možných přesahů do dobově aktuální politiky Václava II. Příznačné nemají např. motivy bojů tak důležité postavení (konkrétně ve srovnání s autorovou *Alexandreidou*, koncipovanou s ohledem na Přemysla Otakara II.), naopak nabývá na významu v jistém smyslu konciliantní politika, dokonce je opakovaně zmiňována zásadní role nešlechticů, měšťanů, pro zdárný výsledek politických jednání. Za pozornost stojí i podání hlavní hrdinky coby ideální panovnice (v nepřítomnosti mužského vládce). S ohledem na naznačené aspekty je nutno ocenit zpřístupnění Oldřichova eposu širší odborné i zainteresované laické veřejnosti.

V překladu Dany Dvořákové-Malé byla zvolena méně formální stylizace s důrazem na obsahovou srozumitelnost, čtivost a relativní formulační přirozenost a nenucenost (jen s menšími licencemi v rovině slovosledu, obecné syntaxe, ojedinele lexika). V této souvislosti je také

příznačný přístup k reprodukci básnické formy sduženě rýmovaného veršovaného textu originálu – v překladu je patrný širší rozsah formálních prostředků od plných (i absolutních) rýmů přes rýmy gramatické, asonance až po jejich mírné náznaky – při proměnlivém slabičném schématu. Zároveň je patrné úsilí po zachování řádkové ekvivalence překladu s výchozím textem. Takový přístup vyžaduje citlivou a tvůrčí práci s jazykem podloženou odpovídajícím filologickým a historickým zájmem a lze říci, že se překladatelce podařilo těmto nárokům dostát. (Překvapivé v celkově kultivovaném jazyce překladu jsou nicméně občasné záměny ve tvarech přechodníků s ohledem na gramatický rod a číslo a ojedinělá další formálně-jazyková nedopatření.)

Odlišnost možných přístupů lze posoudit srovnáním s výběrovým překladem eposu od Jindřicha Pokorného v antologii *Morava, Čechy, radujte se!* (1999), jehož klasické přebásnění je charakteristické čistými rýmy i sevřenější slabičnou podobou veršů, místy s využitím exkluzivních i individuálně modifikovaných výrazů i větých konstrukcí.

V kontextu specializované vědecké činnosti překladatelky a jejích četných studií mj. k problematice panovnického dvora, dvorské společnosti a kultury včetně písemnictví jsou průvodní komentáře vydávaného překladu pojaté spíše střídme (s. 5–13), zahrnují tak základní rámec vzniku díla, jeho autora, známé výslovné odkazy i náznaky na osoby krále Václava II. a jeho manželky Guty Habsburské aj. Naznačena jsou i některá otevřená témata, jako např. ojedinělost ústředního motivu slovanského, původně pohanského knížete, otázka ideového podílu Jindřicha z Isernie a pravděpodobných dobových funkcí díla. Některé související informace o německé dvorské literární tvorbě v českém prostředí jsou trochu nečekaně začleněny i do ediční poznámky (s. 14–15).

Je třeba vyzdvihnout zvláštní pozornost, jež byla věnována zajištění „čtenářského komfortu“; jedná se zejména o více úrovní pomůcek pro sledování poměrně komplikovaného děje, konkrétně o titulky jednotlivých stránek s heslovitým shrnutím příslušného obsahu a o podrobný přehled děje s uvedením odpovídajících veršových úseků (Obsah eposu, s. 299–316). Poznámkový aparát (s. 317–332) zahrnuje hlavně odkazy na literaturu využitou při filologickém vyhodnocení komplexnějších překladových alternativ a při interpretaci historických souvislostí (nejčastěji jde o komentář vydavatele německého textu Hanse-Friedricha Rosenfelda), místy jsou zachyceny i intertextové souvislosti (biblické odkazy či aluze, paralely v ostatních Oldřichových dílech a u dalších

dobových autorů), případně jsou doplňována věcná vysvětlení. Dále přirozeně nechybí přehled použitých pramenů a literatury. Závěrečný rejstřík zachycuje osobní a místní jména společně pro úvodní komentáře a vlastní text eposu. Reprezentační vybavení publikace podtrhují barevné faksimile vybraných iluminací obsažených v jednom z rukopisů textu, chovaném v Niedersächsische Landesbibliothek v Hannoveru (Ms. IV 488).

Pojetí a zpracování vydaného českého překladu důležitého literárního díla z prostředí přemyslovského královského dvora skýtá dobré předpoklady pro jeho efektivní využití a podrobnější rozpracování coby historického pramene, včetně nezanedbatelného usnadnění orientace v německém originálu a vůbec přístupu k němu. Poslouží ovšem i širší veřejnosti k seznámení s jedním z dosud méně známých děl těsně spjatých s českou historií a kulturou.

VĽASTIMIL BROM

Comptes de la commanderie de l'Hôpital de Manosque pour les années 1283 à 1290, edd. Karl BORCHARDT – Damien CARRAZ – Alain VENTURINI, CNRS éditions, Paris 2015 (= Documents, études et répertoires publiés par l'Institut de recherche et d'histoire des textes 86)

CVI + 198 s., ISBN 978-2-271-08832-1

Účty nejvýznamnější komendy johanitského řádu v provensálském převorství Saint Gilles mohou badatelům v České republice připadat poněkud exotické, pokud by nebyly uloženy v knihovně Českého velkopřevorství maltéžského řádu na pražské Malé Straně. Dostaly se sem díky sběratelské činnosti řádového kněze Franze Paula von Smitmera (1741–1796), který pocházel z dobře situované měšťanské rodiny ve Vídni a do maltéžského řádu vstoupil ve svých devatenácti letech. Zabýval se řádovými dějinami a uvedený kodex získal roku 1765 od neznámé osoby.

Sám papírový, místy značně poškozený rukopis se 135 folií obsahuje účty komendy v Manosque ze sedmiletého období 1283/1284–1289/1290. Tři editoři si rozdělili práci následovně: Damien Carraz, odborník na dějiny johanitského řádu v dnešní jižní Francii (univerzita v Clermont-Ferrand), podal přehled dějin samotné komendy a jejího postavení v rámci převorství Saint Gilles, přičemž do svého výkladu také zahrnul